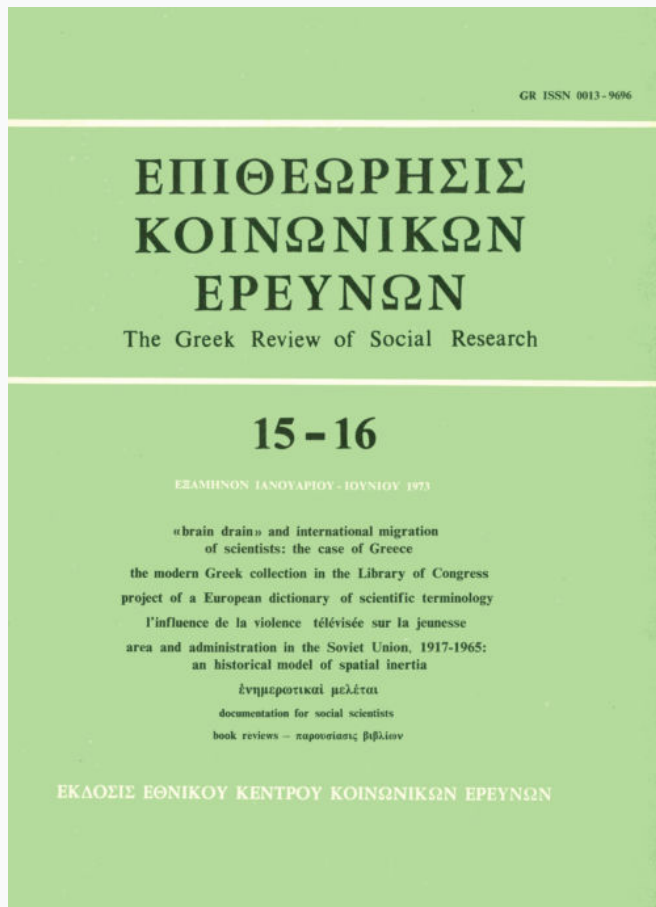

The Greek Review of Social Research

Vol 15 (1973)

15-16

Αι περί ιδιοκτησίας απόψεις εν τη εκκλησία κατά τους τρεις πρώτους αιώνας, υπό Αρχιμανδρίτου Νεκτάριου Χατζημιχάλη

Αναστάσιος Τζανίμης

doi: [10.12681/grsr.415](https://doi.org/10.12681/grsr.415)

Copyright © 1973, Αναστάσιος Τζανίμης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Τζανίμης Α. (1973). Αι περί ιδιοκτησίας απόψεις εν τη εκκλησία κατά τους τρεις πρώτους αιώνας, υπό Αρχιμανδρίτου Νεκτάριου Χατζημιχάλη. *The Greek Review of Social Research*, 15, 69.
<https://doi.org/10.12681/grsr.415>

collaboration in Istanbul with the Ottoman Emperor, even after the making of a small independent kingdom of Greece in 1832. In fact it very much resembled the present Canadian situation. As there are French separatists in Quebec and French federalists in Ottawa, in the same way there were Greek separatists in Athens and Greek «federalists» in Istanbul, for ideological and not just opportunistic reasons.

However the main value of this work, which far exceeds its weaknesses, is that for the first time it gives us a very clear textbook of the last two centuries of the history of nearly the whole of this area of civilization lying in the middle of Eurasia, it situates the Balkans in the Near East where they really belong and bans from its vocabulary the illogical and confusing term of Middle East, which only came into vogue at the outbreak of the Second World War. It is highly desirable that in the near future a synthetic history of the Intermediary Region in modern times, including Russia, be written from the «inside» and not from the Western angle.

The bibliography of both volumes is not satisfactory. The once more repeated, although very weak, argument that «for practical reasons» it was necessary to limit it to works available in English, does not save it from criticism as useful books in English are not mentioned while others of highly doubtful importance are brought in.

DIMITRI KITSIKIS, Ph. D.

Professeur agrégé d'Histoire à l'Université d'Ottawa.

Αί περί ιδιοκτησίας απόψεις εν τη εκκλησία κατά τους τρεις πρώτους αιώνας

*Εκδοσις Πατριαρχικού Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν, Ἀνάλεκτα Βλατάδων 13, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 201, ὑπὸ Ἀργυμυρόντιου Νεκταρίου Χατζημιχάλη.

Εἰς καλλιτεχνικὴν καὶ λιαν ἐπιμελημένην ἐκδοσὶν ἐκυκλοφόρησε τελευταίως ἡ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Πανοσιολογιτάτου π.Ν. Χατζημιχάλη, διδάκτορος Κοινωνιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου, ἔχουσα ὡς θέμα: Αἱ περί ιδιοκτησίας απόψεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας. Ἡ διατριβὴ αὕτη ὑπεβλήθη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ ἐνεκρίθη δημοφῶς.

Ἡ ἐργασία περιέχει πρόλογον, εἰσαγωγήν καὶ τὸ κύριον μέρος, τὸ ὁποῖον εἶναι διηρημένον εἰς τῆσαρα κεφάλαια. Τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἔχει ὡς ἀντικείμενον μελέτης τὸ κοινωνικὸν περιγρᾶμμα, ὅπως διειροφώθη τοῦτο κατόπιν τῆς ἀλληλεπίδρασος τοῦ σημιτικοῦ, ἐλληνιστικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ πνεύματος εἰς τὸ οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν πεδῖον τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιόδου. Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὴν προέλευσιν τῆς ιδιοκτησίας καὶ τοὺς τρόπους ἀποκτήσεώς της. Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον γίνεται λόγος περὶ τῶν τρόπων χρήσεως τῆς αὐμικῆς καὶ κοινωνικῆς ιδιοκτησίας. Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον ἐρευνῶνται οἱ σκοποὶ τῆς ιδιοκτησίας. Τέλος, ἐν ἐπιμύθῳ καταβάλλεται προσπάθεια διὰ μιᾶν σύντομον θεολογικὴν ἀξιολόγησιν τῆς ιδιοκτησίας. Αἱ εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν ἀποδοθεῖσαι σύντομοι σκέψεις τοῦ πανοσιολογιτάτου συγγραφέως, ἐπὶ τῷ θέματι, ἀποτελοῦν πολυτιμότητα ἐν συμβολῇ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ὀρθοδόξων ἀπόψεων ἐπ' αὐτοῦ τῶν ἐτεροδόξων χριστιανῶν ἐρευνητῶν.

Ἡ ὅλη ἐργασία θεμελιούται ἐπὶ τῶν ἀπόψεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ συγγραφέων τῆς ὑπὸ ἐξέτασιν περιόδου, χωρὶς πρόσ τοῦτο νὰ ἀγνοοῦνται τὰ ἐθνικὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐγεννήθησαν καὶ ἀνεπτυχθήσαν αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες. Αἱ χριστιανικαὶ ἀπόψεις περὶ τῆς ιδιοκτησίας, χωρὶς νὰ ἀποτελοῦν τὴν κεντραρισμένην τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν τὴν ἐπικρατούσασιν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὄφιστανται ἀναμφιβόλως τὴν ἐπιδρῶσιν τῶν διαμορφώσασαι τελικῶς ἰδίον σύστημα ἀντιμετοπίσεως τοῦ θέματος αὐτοῦ. Ἡ ἀναφορά εἰς τὰς ἰδέας αὐτὰς καὶ ἀντιλήψεις περὶ τῆς ιδιοκτησίας βοηθεῖ τὸν συγγραφεὴ εἰς τὴν καλύτεραν κατανοήσιν τῶν χριστιανικῶν τοιοῦτων καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς διαφοροποιήσεώς των.

Σημειώτεον ὅτι ἐὰν ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ συγκεκριμένως ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀποτελῇ τὴν σταθερὰν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ θεολογικὴ ἀνάπτυξις ἐνὸς θέματος, ὅμως αὕτη ἡ ἴδια παρέχει ἐλάχιστα στοιχεία διὰ τὴν κοινωνιολογικὴν θεμελιώσιν του. Τοιοῦτοτρόπος ὁ ἐρευνητὴς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ φαινόμενα ἐπὶ τῆς βάσει τῶν δεδομένων ἐκ τῆς πράξεως, καὶ νὰ καλύψῃ αὐτῆς, τὸ θεωρητικὸν κενρὸν τὸ ὁποῖον ὑφίσταται.

Διὰ τῆς θεολογικο-κοινωνιολογικῆς ἰστορίας τοῦ θέματος, νομιζομεν ὅτι ὁ πανοσιολογικὸς ἐπιτευχὸς τὸν σκοποῦ τῆς καὶ συνέβαλε μεγάλως εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν προαγωγήν του. Τόσον ἡ μέθοδος τῶν ὁπίων χρησιμοποιεῖ, ὅσον καὶ ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποῖου ἀναλύει τὰ ἐπιμέρους θέματα, ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἐπιτημονικὰς ἀπαιτήσεις. Χρησιμοποιεῖ δὲ πλοῦσαν ἐλληνικὴν καὶ ξενόγλωσσον βιβλιογραφίαν.

Γενικῶς τὰ κύρια σημεῖα τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἶναι τὰ ἑξῆς:

I. Διαφῶτισις ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἐξαρτήσεως τῶν περί ιδιοκτησίας ἀπόψεων τῆς Ἐκκλησίας ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῶν οἰκονομικο-κοινωνικῶν ὀντιλήψεων τῶν διαφόρων τάξεων τῆς ἐλληνορωμαϊκῆς κοινωνίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας.

II. Διὰ τῆς παρουσίας μελέτης θεμελιούται ἐπὶ τῆς βάσει τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς παραδόσεως νέα κλίμαξ κριτηρίων ἠθικῆς ἀξιολογήσεως τῆς ιδιοκτησίας. Τονίζεται π.χ. ὑπὸ τοῦ συγγραφέως (σ. 117, 118) ἡ ὁμογένεια τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητος καὶ ἀπορρίπτεται ἡ προσφιλῆς εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῆς Δύσεως διάκρισις ἐντολῶν καὶ συμβουλῶν ἐν τῇ προσηχῇ τῆς κοινωνικῆς ἐπιστημολογίας.

III. Ὁ συγγραφεὺς δέχεται ὅτι ἐν ἐγένετο ἄνευ ὄρων δεκτὸς ὁ θεσμὸς τῆς ιδιοκτησίας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων. Ἡ ιδιοκτησία ἐθεωρήθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἱστορικὸς θεσμὸς ὅστις δύναται νὰ μεταβάλλεται ἀναλόγως τῶν οἰκονομικο-κοινωνικῶν ἀντιλήψεων ἐκάστης ἐποχῆς. Κατὰ τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιόδον ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις, ἐν ἀντίθεσι πρὸς τοὺς αἰρετικούς, ἐν ἀντίθεσι πρὸς τοὺς Ἰννοστικούς, παρουσιάζεται ὡς ὑπέρογκος τῆς μικρῆς ιδιοκτησίας καὶ ἀντίθετος τῆς κοινοκτημοσύνης, ὅσον καὶ τῆς ἀπειρορίστου αὐξήσεως τῶν υἱκῶν ἀγαθῶν.

IV. Διὰ τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐργασίας διακαιοῦται ἡ εὐκαμνία τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ἡ ἀποφυγὴ δηλονότι ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου διατύπωσεως κοινωνικῶν ἐγκυκλιῶν, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν Δύσιν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναρρομένων κοινωνικῶν προβλημάτων. Ἡ Ὀρθοδόξος Ἐκκλησία συνεχίζουσα τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων θεωρεῖ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα οὐχὶ ἀνεξάρτητον τῆς βίωσεως τοῦ περὶ Τριάδος δόγματος καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Ὅθεν δέχεται ὁ πανοσιολογικὸς συγγραφεὺς τὴν ἐκ τῆς Τριαδολογίας διὰ τῆς Ἐκκλησιολογίας μορφοποιήσιν τῆς κοινωνιολογίας. «Ἡ βίωσις δηλαδὴ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ ἡ μελέτη τῆς κοινωνίας ἀπέτελε τὸν ἀκρογωνῖαιον λίθον ἀναπτύξεως τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς προβληματολογίας. Ἡ ἀντίθετος φορὰ, ἡ ἐκκλησιολογία ἐκ τῆς κοινωνιολογίας, ὑπῆρξεν ἄγνωστος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ» (σ. 178).

Πρόκειται περὶ μιᾶς φιλοτίμου προσπάθειας ἡ ὁποία ἐξεπλήρωσε τὸν σκοπὸν τῆς καὶ ἡ ὁποία δύναται νὰ χρησιμοποιεῖ ὡς ἀρετηρία δι' ἄλλας παρομοίας ἐργασίας οἷως ὅστε νὰ τεθῇ ἡ βῆσις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς κοινωνιολογίας τῆς ποικιλητικῆς καὶ νὰ δοθῇ πλέον τὸ σύνθεμα διὰ τὴν ἀνάληψιν μιᾶς σειράς μελετῶν σχετικῶν μὲν τὴν Κοινωνιολογίαν τῆς Ὀρθοσκείας εἰς τὴν χώραν μας.

A. TZANIMHIS